

Simon Jenko: TILKA

1. AVTOR, NASLOV, ČAS NASTANKA, OBLIKA DELA

Simon Jenko [*símon jénko*], slovenski pesnik, * 27. oktober 1835, Podreča na Sorškem polju, Slovenija, † 18. oktober 1869, Kranj. Jenko je hodil v osnovno šolo v Smedniku in obiskoval gimnazijo v Novem mestu ter v Ljubljani. Po maturi je šel v celovško semenišče, potem pa na Dunaj študirat pravo. Delal je kot domači učitelj. V Kranju se je zaposlil v odvetniški pisarni in pri 34-ih umrl zaradi bolezni. Znan je kot glavni lirik slovenske književnosti med romantiko in realizmom.

Jenkova Tilka je prva slovenska psihološka novela in izšla leta 1858 v Slovenskem glasniku. Izraz »novella« pride iz latinske besede *novus*, kar je prvotno pomenilo v pravem jeziku dodatek zakonu, pozneje v italijanščini pa novico ali novost, polagoma tudi zgodbo o še neslišanem dogodku. Šele z renesanso je postal oznaka za književno zvrst krajših ali srednje dolgih zgodb, ki vsebujejo en sam dogodek s kratkim zapletom in nepričakovanim razpletom, napisanem v jedrnatem slogu epske širine

2. DOGAJALNI PROSTOR IN ČAS

Zgodba se dogaja v vaškem okolju, v 19. stoletju.

3. KNJIŽ. OSEBE, NJIHOV ZNAČAJ, DRUŽB. POLOŽAJ, ŽIVLJ. NAZOR

Tilka je vaški čudak, star 25 let, ki ima malo nenavadne noge, bile malo preveč skupaj pri kolenih in malo preveč narazen pri stopalih. Preveč je omejen, sramežljiv pa tudi samovoljen in ponosen. Je tudi izredno marljiv, zadovoljen in skromen.

Misel na ženitev je zanj šokantna, celo žaljiva. Šokantna je bila zaradi tega, ker prej ni mislil na ženske, kaj šele, da bi se poročil. Očetu sega v besedo, hkrati pa ga uboga, ker je šel iskat nevesto. Bil je zelo razvajen, saj je mama zanj skrbela vseskozi. Tako je zelo nesamostojen moški, ki se na trenutke zdi kar preveč poslušen moški.

Poleg tega, da ima Tilka telesno hibo, je tudi umsko prizadet. Obnaša in govori čudaško, od veselja, da mu ni treba k vojakom, hvali boga, da ima takšne noge.

4. TEMA IN PROBLEM DELA

Tema novele je Tilkova ponesrečena snubitev, saj se dekleta iz njega norčuje in Tilka osramočen pobegne domov. Kasneje ugotavlja, da mu je bilo

prizaneseno z ženitvijo. Njegova prizadetost in razočaranje sta prikazana skozi ironijo in humor, vendar za tem humorjem skriva tragičnost.

5. POSEBNOSTI V ZGRADBI, JEZIKU IN NAČINU IZRAŽANJA

Delo Tilka je prva psihološka novela pri Slovencih. V njej nastopa malo oseb, dogajanje je osredotočeno na odločilno situacijo glavne osebe. Ves čas vlada dramatska napetost, prisotni pa so tudi številni humoristični elementi.

Zanimivo je to, da je v delu opazen Levstikov literarni program. Del tega programa je Jenko tudi uresničil. V središče je postavil značaj in znanje glavne osebe. Opazna so tudi odstopanja. Tilka je posebnost, ki je umsko in telesno prizadet, ni pa veljaven domačin.

Berilo ni lahko berljivo za preprosto ljudstvo, ampak je namenjeno predvsem izobraženemu bralcu.

6. OSEBNO RAZUMEVANJE IN VREDNOTENJE DELA

Delo mi je bilo všeč, saj je bilo dokaj smešno. Vendar pa je ta humor le krinka pod katero se skriva resnična tragika dela. Glavni junak Tilka je pohabljen kmet iz katerega se norčuje zaročenka, ki mu jo je izbral brat. Čeprav je vse skupaj sprva na meni pustilo zelo vtis, prežet z humorjem sem kmalu ugotovil, kakšen je resničen pomen dela. Takrat sem začel gledati na Tilko in njegovo usodo. Bolje pa sem razumel tudi pravi pomen dela. Tako se mi zdi, da je Jenko zelo dobro predstavil položaj človeka, ki ga vsa družba zavrača zaradi drugačnosti in posebnosti.

7. IZBRANI ODLOMEK ALI PRIZOR

Pahovčeva hiša stoji poleg ceste, nji nasproti pod, za podom se razprostira vrt. »Jaz imam o važni reči z vami govoriti,« si ponavlja Tilka in stopi za pod, da bi se pripravil za zadnjo odločno stopinjo. Pogostoma kuka iz svojega zatišja proti veži, od koder se govornica sliši precej priletna ženska, da se ne zlažem, Tilka namenjena nevesta, ga je s praga že nekatere hkrati zapazila, ko se je po malem pokazavala. Tilka že hoče stopiti proti hiši, kar se njegova nevesta zopet prikaže na pragu, in njega videti, z veselim krohotom skoči nazaj v vežo. Tilka obstoji in le nekatere njene besede ujame: »En tuk neumen - široke hlače« - to so bile besede, ki Tilku kri v lice prisilijo. Ne posluša dalje, ne stoji, ampak beži po poti, od koder je prišel. Ne sliši združenega smeha Pahovca, njegove žene in hčere, ki s praga gledajo za njim in se za lakotnice prijemajo. »Neumen - široke hlače« - te besede mu brenčijo po ušesih in ga pode kot zdraženi sršeni vedno dalje od Pahovčeve hiše.